

ЗДРАВООСЛОВИЕ

или

Запазване здравето и лѣкуване болестите по най-
безвреденъ начинъ.

ПРАКТИЧЕСКО НАСТАВЛЕНИЕ

Противъ лудостта, бжлуването (*délire*) и треперушката
(*délirium tremens*).

Подъ думата *лудостъ* означаватъ разни мозачни болести, които иматъ единъ общъ характеръ да произвеждатъ едно разстройство на умственните и нравственни способности. Тая вреда може да съществува отъ само-себе си, или да бжде симптоматическа на нѣкоя каква годъ болестъ. Въ първия случай, тя е постоянна; въ втория, обикновено тя престава съ болестта отъ която произхожда, стига само последната тая да не е произхождение отъ мозачни вреди, каквито сж тѣзи причинени повѣкога отъ тифозните и мозачни трѣски.

Видовете на лудостта са многочисленни и всѣкъ видъ се означава съ особно име.

Подъ думата *бжлуване* (*délire*) повечето означаватъ едно изменение на разумността, което се състои въ това, че болния изрича идеи несжгласни съ разума и ги зема за истински. *Треперушката* (*délirium tremens*), отъ която страдатъ пиавиците, е едно бжлуване съ движение и треперане на членовете и съ червенина и огънь на лицето отъ време на време.

Подъ какъвто видъ и да бжде лудостта, медицината нѣма никакво специално лѣчение. Тѣй, оби-

кновенната медицина не лѣкува освенъ твѣрдѣ малко луди. Повечето, когато се поправятъ, се поправятъ чрезъ силата на естеството, отъ колкото чрезъ лѣчението. Сичките лѣкари са сжгласни вѣрху това.

Магнетизма упражнява едно твѣрдѣ силно дѣйствиe въ разните видове на лудостта и произвежда наскоро излѣчение или подобрене, каквото обикновенната медицина не е могла никога да добие.

Признаците на лудостта може да се разпредѣлятъ на три главни вида: *раздражителностъ, омалямоушение и променчивостъ*. Въ пѣрвия случай трѣба да се укротява; въ втория,—да се раздразува; и въ третия да се сжедини пѣрвия начинъ съ втория, т. е. да се укротява и да се вжзбужда или раздразува.

Като се отнасяме най-много къмъ случаите когато болния е *разтревоженъ, ядосанъ, лудничавъ*, нѣма да говоримъ тука освенъ само за укротителните средства, които трѣбва да се употрѣбаватъ за да се намали мозачната дѣятелностъ и приведе въ нормалното ѣ положение.

Человеческиа магнетизмъ.—Да се поставишъ предъ болния, да направишъ паси на напрѣки, за нѣколко време, като духашъ изтѣнко, т. е. студено, вѣрху челото; послѣ да направишъ паси отъ голѣмо течение, отъ главата до краката. По-послѣ да се извѣршатъ медленни паси съ двѣте рѣце, които да наиватъ отъ вѣрха на главата и да слизатъ отъ страни на тѣлото, като минуватъ задъ ушите. Да се поставятъ двѣте рѣце вѣрху страните на главата за нѣколко време; да се поставишъ по-сетнѣ отъ лѣвата страна и да туришъ лѣвата си рѣка вѣрху челото, а дѣсната вѣрху тила на врата; сетнѣ, съ последната да извѣршешъ провлѣкателни разтривания вѣрху грабнашката костъ отъ горѣ до долу. За да се даде свободенъ ходъ на главата, сѣдни предъ болния и си постави рѣцете вѣрху колѣните, като извѣршишъ леки мачкания вѣрху краката отъ горѣ до долу на прѣстите. Свѣрши засѣданието, което може

да се продължи отъ 15 до 30 минути, съ паси отъ голѣмо течение, отъ главата до краката.

Въ силните болести, когато има бълнуване, ще се гледа да се укротява изцѣло организма. Въ това отношение, положи се до краката на болния, постави си ръцете върху краката му и изглеждай го въ лицето и гръдите.

Въ нѣкои лудости, болния, който не се съзнава че е такъвъ, упорествува да се лѣкува. Въ такъвъ случай трѣбва да се дѣйствува съ очите; още, както казватъ магнетизаторите, чрезъ мисълта и волята.

Самомагнетизация. — Самомагнетизацията е нищо когато сичкиа организмъ страда; но въ нѣкои лудости, дѣто физическото здравие на болния е почти въ равновесие и когато той е въ съзнание за своето положение, дѣйствието, което може той да упражни върху себе си, произвежда едно преобразование, което не е за отхвърляне.

Въ последния този случай, болния ще постави лѣвата си ръка върху челото и дѣсената върху тила на врата за нѣколко време; послѣ ще направи паси, съ двѣте си ръце, върху челото, като продължава да ги смѣча отъ страните на главата до гръдите.

Земния магнетизмъ. — Лѣглото на болния да е поставено по меридиана, главата къмъ северъ. Въ случай на невъзможностъ, то да бѣде отъ изтокъ къмъ западъ и главата къмъ изтокъ.

Спомагателни средства — Водните за пиане нѣща да бѣдатъ магнетисани. Упражнение и развлѣчение. Сутрина и вечеръ да се мие съ магнетисана вода, ако е възможно. Ъдението да бѣде леко, никакъ раздражително.

Когато само едно отъ тѣзи средства не е достатъчно за да укроти болния, то може да се съединятъ сичките средства до колкото е възможно.

Излѣчителни примѣри.

Излѣчителните примѣри, разказани отъ магнетизаторите въ разни списания, са многобройни. Ще изложимъ нѣкои отъ най-интересните.

I. — Подъ общата дума *лудостъ* и *блѣнуване*, Миалъ, въ своето изложение на придобитите излѣчения чрезъ магнетизма въ Франция, дава единъ отчетъ на деветъ излѣчения, отъ които нѣкои били излѣчени въ нѣколко засѣдания.

II. — Тука се касае за една госпожа 29 годишна, луда отъ 18 месеца, която, като е опитала да се самоубие, е била поставена отъ родителите си въ едно лудо заведение, дѣто е прекарала 5 месеца.

Отъ лѣчението, което тя е следвала, като никаква полза не е придобила, пожела да се магнетисва. Роднините ѝ я зематъ отъ заведението и помолватъ Делуза (прочутъ магнетизаторъ) да имъ покаже единъ добъръ магнетизаторъ, който да се заеме да я лѣкува. Делузъ имъ препоръчва доктора Ламберта. Последния този дава единъ подробенъ отчетъ върху лѣкуването, отъ когото излагаме слѣдующото:

„Бѣше 12 Іули 1827, когато видѣхъ за прѣвъ пътъ г-жа Л. Д....; тя бѣше подпухнала, съ голѣмъ коремъ и лице блѣдно-желтикаво; пулсъ и брѣзъ и нередовенъ; погледъ дивъ и вѣрвежъ поточенъ; месечивите ѝ престанали още отъ влизането ѝ въ санитарното заведение.

„На 14, моята сомнамбулка видѣ Г-жа Л. Д....; тя уѣри, че болната ще бѣде излѣкувана въ три месеца и половина, само се изисква тя да се магнетисва ката день по половинъ часъ; че тя ще я вижда ката недѣля и че може да се расчита за нейното излѣчение, ако точно се изпълнятъ предписанията.

„На тѣзи болестъ лѣчението бѣше повечето върху душата отъ колкото върху тѣлото. Ката день се сѣглеждаха добрите следствия що произвеждаше

сомнамбулката върху болната съ разказите си и прочитането на писма.

Въ продължение на два месеца лѣчение, месечините ѝ додоха редовно, подпухналото ѝ лице се дръпна, цвѣта на лицето ѝ стана както преди да се разболѣе, пулса ѝ стана редовенъ; лѣчението се извърше въ предсказаното време. Но сомнамбулката като намираше че здраието на болната не бѣше тѣй силно, дѣто да ѝ позволи да заемне кѣщния си трудъ на скоро, поиска щото тя да остане още два месеца при нея, като дойде и мжжъ ѝ да стои наедно съ нея.

„На 26 Юли 1827 г. жа Л. Д... остави Парижъ за да се завърне въ провинцията.“

III.—Его едно писмо отъ Г. Ж. Рагази, вмѣстено въ магнетическия журналъ, дѣто магнетическото общество отъ Женева публикува въ 1887:

„Въ интереса на нашата наука, моля Ви да благодарите да вложите въ архивите на *магнетическото дружество* следуиущето излѣчение което азъ извършихъ.

„Госпожица Жозефина—Простъ Турниеръ, дъщеря на Г. Адолфъ—Простъ Турниера, фабрикантина на метри въ Лонгшомоа (Тура), дохожда на пролѣтъ въ Женева презъ 1876 г., придружена отъ братовчедката си, съ цель да се лѣкува магнетически. По следствие на едно оплашване, което тя претърпѣла презъ 1873 г., умственните ѝ дѣйствиа са се повредили тѣй дѣто да изобразява чиста една лудостъ. Подиръ едно 6 месечно лѣкуване, имяхъ удоволствието да придобиа едно кореннои злѣчение, тѣй както го засвидетелства писмено подиръ една година баща ѝ, потвърдено още отъ общинското кметство“.

IV.—Г-нъ Хебертъ отъ Гарнай излага въ *магнетическия журналъ* разни излѣчени болести. Една отъ тѣхъ има свойството на лудостъ.

„Едно момче на 16 години подпадна подъ единъ страшенъ ударъ отъ лудостъ, по следствие на едно силно умствено напрежение. То, което въ лудината

си си изтръгваше нектите отъ коренъ, незабавно се укроти чрезъ магнетизма и подиръ нѣколко дни се излѣчи съвършено.“

V. — Сжщия наблюдателъ публикува въ Калкута: „Докторъ Канъ, отъ Бурнампоа, ни уведоми, че отъ както магнетизма е влѣзалъ въ употребление, мжчнотиите, които се чувствуваха въ управлението на болните (лудите), повечето се премахнаха.

„Другъ пжтъ се нахождаха много, които викаха, крѣщѣха и яростно даже; други, които не спѣха съ недѣли, при сичките укротителни средства, каквито се употребяха.

„Сега сичките са кротки и тжй мирни, както другите; тѣ се радватъ сжщо на единъ естественъ сжнь. Най-сетнѣ изменението е тжй значително, дѣто горѣспоменатия лѣкаръ казва, че съ едно сжразмѣрно число пазачи, той може да управлява тжй лесно 500 отъ тѣзи нещастници, както и 50.

„Въ единъ другъ рапсртъ, Г. Канъ казва, че върху 74 луди, които са били магнетисани презъ 1847 и 1848, 64 са се поправили“.

ВНУШЕНИЕТО.

отъ барона де Шукманъ

(продълж. отъ кн. XI).

III

Въ лѣкуването на болестите чрезъ внушение, излечението зависи отъ душевната личностъ на страдаіущия, а не отъ свойството на самата болестъ, която по нѣкога се зема като неизлѣчима, а по нѣкоги като излѣчима. Щомъ лѣкарите направятъ едно по-дълбоко изучаване върху внушението, ще бждатъ на скоро принудени да признаятъ, че внушението не е само най-доброто и най-опитаното отъ лѣкарствата въ случай на нервически болести, но още—както твърдѣ добръ го казаха Ванъ Бентергемъ и Ванъ Седенъ—едничкото дѣйствително средство което може

да се употрѣби безъ никаква опасностъ отъ злоупотребуване. Лѣкуването чрезъ внушение е вече добръ преценено; и всѣкъ ще се увѣри повече, че то може да бѣде полезно за сѣкаква болестъ, каквато и да ѝ бѣде причината, трѣбва само да се държи смѣтка за всѣкакъвъ видъ тѣлесно значеніе. Повече болестта е силна, повече внушението е нужно, понеже само то е въ състояние да отдаде на болния душевната му сила и да спре разрушителните дѣйствия. Като какви благотворителни и благополучни дѣйствия нѣма да упражни внушението въ най-силните и лоши болести, като туберкулоза, ракъ и пр., болести въ които внушението е въ положеніе да спре въ малко време болката, да я приспи тогава, когато тя разклаща сичката нервическа система на болния! Още не знаеме точно, ако душевната сила (чрезъ едно издържано внушение въ време на единъ дълбокъ и продължителенъ снъ) може да произведе върху тѣлото реакции такива, които да са въ положеніе да излѣкуватъ подобни болести; при сичко туй, докторъ Ветерстрандъ отъ Стоколмъ ни увѣрява, че въ отчаяни случаи на епилепсия той е придобивалъ излѣчение чрезъ внушение презъ време на единъ продължителенъ снъ. Този, който знае, като каква сила душата може да упражни върху тѣлото чрезъ внушението, той ще бѣде наклоненъ да повѣрва на туй твърденіе; при все това, както го казахме по горѣ, излѣчението зависи отъ душевната личностъ на страдающа, отъ силата на упражненето влияние чрезъ внушението, съединено съ тѣлесно лѣчение.

Азъ различавамъ три степени въ внушението:

1-а степенъ: внушение презъ време на будно състояние (въ случай на леки смущения).

2-а степенъ: внушение презъ време на единъ лекъ снъ отъ 10 до 15 минути.

3-я степенъ: внушение презъ време на единъ дълбокъ снъ отъ половина часъ до 2 часа.

Тази 3-я степенъ, дълбокия сжнь, въ която страдаушиа трѣбва да бѣде *увлѣченъ*, може да се продължи съ дни, даже съ недѣли, споредъ силата на болката и целта, която се гони да се постигне. Азъ употребявамъ внушението отъ много години, било у дома си, било между приятели и познайници, и мога да увѣря съ сичката си искренностъ, че сжмъ излѣкувалъ много хора безъ да се разочаровамъ въ нѣщо.

Ето нѣколко примѣра за подкрепление на душите ми:

1. Внушение презъ време на будно сжстояние.

а) Единъ отъ моите приятели, г. професоръ С. отъ Женева, жена му и азъ, бѣхме се сдумали да отидемъ да прекараме вечерта си въ театра. Билетите бѣха вече покупени, но вечерта, когато отидохъ да ги зема за да отидемъ, намѣрихъ Г. С. боленъ: той имаше стомаха си сжвършено разстроенъ, оплакваше се отъ силно главоболие, което не му допускаше ни най-малкото занятие. Азъ му предложихъ да опитамъ да му спомогна чрезъ внушението, но напразно; той не вѣрваше и не искаше; при сичко туй, жена му го преклони и той прие. Въпрѣки неговото невѣрване въ моя начинъ на лѣкуване, подобрението се появи въ разстояние на нѣколко минути. главоболието изчезна на скоро и тжй можахме да отидемъ въ театра, дѣто продължихме да бждемъ зрители на една комедия около три часа. Подиръ това болния ѣде съ добра охота и твърдѣ добръ си пи и бирата, и пр., безъ да му бѣде нѣщо лошаво. Това ще каже, че подиръ три часа стомаха му си дойде въ нормалното сжстояние.

б) Г-ца И. Р., 16 годишна, като бѣше у дома ми, се изгори съ желѣзото, съ което ѣутѣулдисваше, въ горнята страна на ржката, въ едно пространство около единъ талеръ. Тя се отправи до мене; азъ ѣ казахъ, че за да се неподигне пришка, трѣба да притисна мѣстото доволно силно, което ще произведе една силна болка, която тя трѣба да претърпи за да

изчезне всичко въ малко едно време. Болката бѣше дѣйствително тѣй силна, дѣто страдаіущата поиска да си оттегли ржката, но азъ я пресилихъ да тѣрпи; въ нѣколко минути болките престанаха безъ да се появятъ веке, както и припката.

в) Г-ца А. М., която дохождаше у дома да преглажда бѣлите дрѣхи, мома на 24 години, единъ день дойде съ подуто лице и превързана. Като я попитахъ какво има, тя ми отговори, че отъ три дни страдала денемъ и нощемъ отъ една невралгия непрестанно (дѣйствително тя имаше твърдѣ лоши жѣби). Въ едно засѣдание отъ нѣколко минути, болките престанаха и не додоха вече. На утрината тя ме увѣри че е спала твърдѣ добрѣ, безъ да досети ни най-малка болка; подутието тоже се бѣше намалило значително. Мога дълго да привеждамъ подобни примѣри, които доказватъ бжрзото дѣйствие на внушението презъ време на будно сжстояние, когато се касае за прости малки смущения; даже азъ искамъ да употребя внушението като едно силно диагностическо средство, което позволява да се отличи разликата между органическите смущения и тѣзи на службите въ тѣхните особни дѣйствия.

II. Внушение презъ време на единъ лекъ сжнь.

а) Г-ца А. Р., 18 годишна, у дома ми, страда, още отъ начало на своите месечини, отъ спазмодически болки, които се продължаватъ нѣколко дни, въ което време тя не е въ положение нищо да извърше. Частите които я болятъ са: корема, горѣ кжлките, колѣните и булчените кости (tibiae). Периодите ѝ са нередовни и твърдѣ изобилни; вжнь отъ това болната е добрѣ въ здравieto си, като притежава и добро тѣлосложение. По едно време, когато е била въ Германия тя е опитала най-разнообразните лѣкове безъ никакво добро следствие. Предложихъ на майка ѝ, която я придружаваше, да я подложа подъ едно лѣкуване съ внушение, презъ време когато е будна. Болката се намали, но се появи подиръ нѣколко

часа тѣй силна, щото едно второ внушение не можа да произведе никакво следствие. Тогива азъ се решихъ да я приспа на леко, въ което сполучихъ за нѣколко минути; вжпрѣки силните болки азъ ѝ извършихъ внушение и подиръ десетъ минути я събудихъ. Болката престана съвжршенно и не се появи никакъ въ този си периодъ. Единъ месецъ по-сетнѣ, презъ време на своите месечини, същите признаци като се появиха, азъ я приспахъ леката въ продължение на 10 минути; внушението се извърше и подиръ малко тя се разбуди. Болката престана за два дена; на третия пакъ се появи. Тогавя азъ я приспахъ съ по-дълбокъ сънъ, извършихъ ѝ внушението и я оставихъ да спи единъ часъ. Тя бѣше заспала тѣй дълбоко, дѣто азъ срѣщнахъ затруднение да я разбуда; най-сетнѣ, подиръ своето разбуждане тя бѣше твърдѣ добрѣ, засмѣна и радостлива. За удивление, като никой другъ пжтъ презъ време на месечините, тя ѣде съ единъ много добъръ апетитъ и азъ бѣхъ благополученъ да потвърда нейното несъзнателно подчинение, понеже азъ ѝ внушихъ този апетитъ. До днесъ още болките не са се появили, и майка ѝ ми казва, че дщѣря ѝ вече прекарва своите месечини редовно.

б) Г-ца Х. Р., 16 годишна, тѣлосложение кърваво съ добро здравие, се простудява. Признаци: трѣска съ силна невралгия. Азъ начнахъ лѣчението чрезъ едно внушение отъ първа степенъ; болката престана и трѣската намалѣ, но за малко време, подиръ което болките пакъ начнаха. Тогавя азъ я приспахъ леката и я събудихъ подиръ 10 минути. Болката изчезна и термометра, който бѣше по-преди 40⁰, показваше вече 39⁰. При сичко туй, нѣколко часа по-сетнѣ болката пакъ дойде; азъ приспахъ отново болната на леко и ѝ направихъ внушение. Болката тозъ пжтъ се махна и младата страдалка спа спокойно цѣла нощъ, при сичко че имаше още малко трѣска. На утрѣшния день болката пакъ начала; азъ се решихъ

да приспа болната дълбоко и, вжирѣки силните болки и нейната голѣма нетърпимостъ, сполучихъ въ нѣколко минути; азъ ѝ направихъ внушение и я оставихъ подъ заповѣдъ да спи дълбоко цѣлъ единъ часъ, безъ да се разбуди, ни остави нѣщо да я безпокои, додѣто дойда азъ самъ да я разбуда. Подиръ единъ часъ, азъ отидохъ при нея и я намѣрихъ да спи спокойно върху креслото; азъ я разбудихъ и тя стана съвършено добръ: болките бѣха изчезнали за да не дойдатъ вече никога. Термометра, който бѣше 39^0 по-преди, сега показваше $37\frac{1}{2}^0$ (нѣщо което е почти нормалната топлина).

в) Г-ца Марта Х., 10 годишна, е дъщеря на единъ лѣкаръ мой приятель. Призванъ една вечеръ на огощение, азъ намѣрихъ фамилиата въ голѣма скърбъ. Дѣтето бѣше на легло съ голѣма трѣска, неспокойно и съ силно главоболие. То плачеше и охкаше; баща му, който му бѣше далъ нѣколко пѣти едно лѣкарство противъ трѣската, не знаѣше какво да прави. Азъ го попитахъ, ако обича наедно съ мене да се постарее да укротимъ болното. Той не вѣрваше въ внушението, но като се нахождаше въ едно отчаяно положение, склони и отидохме наедно въ стаята на болното. Въ нѣколко минути азъ укротихъ дѣтето, приспахъ го и му внушихъ идеята да се разбуди сутрината весело и въ добро положение. То спа цѣла нощъ и на утрината стана, безъ да досеща никаква болка; тѣй и ний можяхме да вечеряме спокойно.

Отъ това, което предшества излиза, че повече злото е силно, повече сжия трѣба да бѣде дълбокъ за да докара добро следствие. Трѣба да се остави на душата време да изпълне своето дѣйствие; като се събуди болния на бърже и скоро, опасно е да не побркаме успѣха и спжнемъ излѣчението, когато като повтаряме внушението достигае да победи въ болката.

Други пѣтъ ще говоря за внушението отъ третя степенъ, и ще цитирамъ случаи отъ излѣчение.

Инфлуенца.

Подъ тая дума отъ нѣколко години се е появила една болестъ, която въ сжщностъ, горѣ-долу, не е друга освенъ епидемическата хрема (la grippe), и се отличава по една болка въ гърлото, кашлица, болки въ мисците и по едно голѣмо безсилие. Влажните ципи на гржклана, на носа и на очите са схванати: нахожда се трѣска съ болки по снагата, съ главоболіе и отпаждане.

Тя се явява внезапно и е следствие на студения вжздухъ, който противодѣйства на тѣлесната топлина; и тѣй вжнкашното това изменение лесно завладава и вжтрешността, особено когато врата и главата са много обвити и затоплени, положение което става причина да се произведе едно разпаление въ носа и въ гърлото, отъ дѣто повлича кжмъ гржклана и бѣліа дробъ и кжмъ разстройство на цѣлото тѣло съ главоболіе, смждение и горение на гърлото съ трудно преглжщане.

Вкратцѣ, горѣ долу тѣзи са главните знакове на тая нова болестъ.

Нейното лѣчение, споредъ монаха Кнеппа, е едно най-лесно нѣщо: Щомъ се догадишъ че страдашъ отъ тая болестъ, казва той, недѣй се бави и иди си легни. Щомъ си легнешъ, съ единъ намокренъ въ студена вода сiунгеръ изтрий си врата, гърдите и цѣлата горня частъ на тѣлото; подиръ което обвий си врата съ нѣщо сухо (единъ пишкиръ) и завий се добрѣ да се затоплишъ. Сжщата операция ще се повтаря ката часъ до десетъ пжти, като всеѣки часъ изпивашъ и по една лжжица вода; подиръ десетиа пжтъ, колкото е вжзможно бжрже ще изтришъ съ студена вода сичкото си тѣло. Подиръ това, като се завиешъ добрѣ, ще се изпотишъ тѣй, дѣто това ще отнесе сичката злина на болестта, и ти ще се намѣришъ почти здравъ вече.

Може би ще попитате, казва той, като какъ е

възможно едно тѣй просто нѣщо съ вода да подѣйства върху болестта. Добрѣ, послушайте: простудката завладѣла гърлото и произвѣла едно разпаление, което е станало причина на едно кръвно стечение къмъ гърлото и главата, като е лишило отъ кръвъ долните части на тѣлото, които помръзватъ. Отъ изтриването съ студена вода и обвиването сѣтъ съ едно сухо нѣщо, порозите на врата и на главата се отварятъ и се произвежда една нова топлина върху кожната повърхностъ, дѣто става едно изпарение, чрезъ което изхожда болестната злина. Сухата обвивка произвежда едно придръпателно дѣйствие, когн студената вода има разложително дѣйствие; тѣзи двѣ свойства сждѣйстватъ да прогонятъ лошите следствия. Водата, която се зема изъ вътрѣ, служи сжщо като разложително и като отвлѣкателно дѣйствие. Изтриването и обвиването само на горвята частъ на тѣлото иматъ едно мѣстно дѣйствие; изтриването на вредъ по тѣлото, произвежда едно общо дѣйствие. Студените изтривания пораждатъ тѣлесната топлина, която отваря порозите; а топлината на леглото изхвърга сичките болестни зародиши чрезъ влагата на пота.

Въ случай че разпалението клони да се разпротрани къмъ бѣлия дробъ или къмъ плеврата, което се разузнава по нѣкои частни силни болки върху гърдите, то въ подобенъ случай господинъ Кнеппъ препорѣчва киселото млѣко разложено върху едно платно съ дебелина колкото гърба на единъ ножъ. Само че на млѣкото предварително ще му се обере каймака и, ако е твърдѣ водво, ще се прецеди презъ едно платно. Тая млѣчна лапа, споредъ силата на болката, ще се употрѣбвява отъ 2 до 4 пѣти въ день.

Болвиа още ще изпива по една средня лъжица, сутрина и вечеръ, дървено масло.

МАЧКАНЕТО (le massage).

Подиръ блѣскавите следствия придобити отъ много славни лѣкари, а особено Мечеръ, чрезъ мачкането, това лѣчително средство доби едно добро име навредъ по Европа. Но тая сполука не се продължи освенъ нѣколко години. Тѣй щото преди 6 или 7 години сичките болести се лѣкуваха изключително чрезъ мачкане, или поне мачкането се считаше като една силна помощъ; коги днеска то не е вече въ употребление освенъ въ нѣкои случаи, и то съ пресилие.

Това изоставяне не е никакъ вследствие като наука, каквато то е станало чрезъ едно добро методическо употребление; сжвсѣмъ напротивъ, това лѣчение е назначено да заеме едно важно мѣсто, а особено въ игиената.

Раздадената енергия отъ този който мачка се пренася на мисците, които я приематъ и я употребяватъ за въ своя полза.

Биологиста италианецъ, А. Мачиора, напоследокъ направи изследвания, които клонятъ да потвърдятъ ползата отъ мачкането не само върху тѣзи, които са нѣкакси болви, но още и върху здравите. Отъ тѣзи опити излиза по единъ явенъ начинъ, че мачкането предава на мисците една сила и една нова жизненостъ.

На 1873, Забудовски доказа, че, подъ дѣйствието на мачкането, уморените мисци на жебите си добиватъ силата по скоро, отъ колкото чрезъ една почивка. Той доказа сжщо, че изнемощѣлите мисци въ човека отъ влиянието на работеното добиватъ си сичката сила въ продължение на едно петъ минотно мачкане; коги за сжщото следствие се изисква единъ четвъртъ часъ почивка.

Мачиора подложи тѣзи опити подъ единъ строгъ контролъ и ги намѣри убедителни.

Работата, що една мисца е въ положение да из-

върше подиръ мачкането е равна съ тѣзи що може да направи подиръ една 4—5 пѣти по-дълга почивка.

Следователно, вѣрно е че мачкането ускорява възвръщането на енергиата; но трѣбва да се узнае, ако е въ положение да умножи енергиата на една мисца, която предварително не е била уморена, съ други думи: да ли мачкането е въ положение да умножи силите на единъ здравъ човекъ безъ да е уморенъ.

Мачиора направи опити върху мисците на средния прѣстъ отъ веѣка рѣка, които той подложи подъ едно крайно уморяване, като ги прегѣна подъ една тежестъ отъ 3 кила, коги безъ мачкане, коги съ предварително мачкане. Немачканите мисци произведоха една работа отъ 18 кгм., коги мачканите мисци дадоха около 32 кгм.

По нѣкога мачкането удвоява енергиата на мисцата, и това произхожда не толкова отъ силното свиване на мисците, колкото отъ честите свивания, които достигатъ почти на върха си.

Тукъ се открива единъ другъ въпросъ: дѣйствието на мачкането да ли е съразмѣрно съ продължението си, едно мачкане отъ единъ четвъртъ часъ да ли е по-силно отъ това направено презъ петъ минути, и първото ще ли бѣде три пѣти по-силно отъ последното? Мачиора отговаря отрицателно; той намира че едно мачкане отъ петъ минути произвежда най-върховно дѣйствие върху възврателните мисци на прѣстите; но явно е че продължението на мачкането трѣбва да бѣде малко разнообразно за различните части на тѣлото. И кой видъ мачкане е което произвежда повече дѣйствие, трѣбва ли да се трие, да се чука или щипи? То е щипането; но най-добро следствие произхожда, когито и трите са съединени.

Направените опити върху възврателните мисци на средния прѣстъ даватъ следущите резултати: като се чука или се удри, добива се 5,718 кгм. за

лѣвата рѣка, 5,820 за дѣсната; чрезъ триенето, 7,134 за лѣвата рѣка и 6,630 за дѣсната; чрезъ щипането, 8,172 за лѣвата и 7,821 за дѣсната. Като съединимъ и трите начина, 8,829 за лѣвата и 8,127 за дѣсната.

Мачиора изследва още като какво влияние може да има мачкането върху мисците които са били посредствено уморени, било чрезъ постение, чрезъ безсѣние, или чрезъ уморение на други мисци и прч. Той намѣри, напримѣръ, че подиръ едно продължително ходене, енергията на вгѣвателните мисци на прѣстите чувствително намалява: преди ходянето, той намѣри 4,305 кгм. за лѣвата рѣка и 5,538 за дѣсната; подиръ ходянето той не намѣри освѣнъ 1,362 кгм. за лѣвата рѣка и 1,197 за дѣсната; подиръ ходянето и мачкането, 4,713 за лѣвата рѣка и 4,160 за дѣсната. Като разгледаме тѣзи цифри намираме че мачкането отдава на мисците пѣрвата имъ енергия, или почти.

Умственното занятие уморява тѣжъ добръ мисците, както тѣлесната работа и безсѣнието, и прч. Мачиора направи интересни опити върху единъ ученикъ, който бѣше подложенъ подъ единъ изпитъ отъ 5 ч.

Преди изпита, той намѣри 4,590 за лѣвата рѣка и 5,088 за дѣсната; подиръ изпита, той намѣри 0,930 за лѣвата рѣка и 0,906 за дѣсната; подиръ изпита и мачкането, 4,050 за лѣвата рѣка и 3,861 за дѣсната.

Отъ тѣзи разни опити явно произхожда че мачкането има голѣмо влияние върху кръвообращението; то уси́лва мѣстното кръвообращение, улеснява хранителните вещества и ускорява изпарението на вредните материи.

Мачкането следователно ще има едно добро влияние върху тѣзи които страдатъ отъ подагра. Напротивъ, неговото дѣйствие става незначително за немо́щните, въ които кръвообращението става по единъ не добъръ начинъ.

Отъ сичко това, що се каза, произхожда, че мачкането ще заеме едно важно мѣсто въ игиената, понеже здравия човекъ може да извлѣче голѣми ползи. Ако е уморенъ, той чрезъ него добива наскоро силите си; и ако се изисква да направи значителни тѣлесни усилия, мачкането ще го улесни да ги направи по-лесно.

Закона на подобните.

Въ днешните времена сичките лѣкари се стремятъ къмъ едно нѣщо, то е: да иматъ добро следствие въ лѣчението си, отъ колкото високо разсѣждане, да знаятъ повече да черпятъ съ изкуство изъ науката лѣчителните си средства, отъ колкото да изговарятъ доказателства, които не служатъ за нищо друго освенъ да разбуждатъ разни препирни безъ никаква практическа полза.

Ето какъ се изразява единъ омиопатъ, Леонъ Симонъ баща въ това отношение:

„Лѣчението е и трѣба да е последнiото нѣщо, каквато и да е медицината. Следователно, физиологията, патологиата, фармакологията не са, въ ржцете на лѣкаря, освенъ средства и оръдия, които трѣба да се насочатъ къмъ последната тая точка, лѣчитбата“.

Нищо въ природата не се върше безъ да е подчинено на единъ естественъ законъ; сичко става и се измѣнява върху тая само основа. Лѣчитбата, като природно дѣйствие, и тя си има закона: *закона на подобните*.

Откритието на тоя законъ отъ Ханеманъ дойде да положи една твърда основа за лѣчението въ медицината. Ето какъ се изразява този гений въ едно мѣсто на своето сѣчинение, *Органонъ*: „Това явление, (лѣчението на болестта чрезъ омиопатическите лѣкарства) се основава върху естественния омиопатически законъ, който не бѣше познатъ до сега,

„ако и да е имало нѣкакво подозрение върху му, който, въ сичките времена, е билъ основата на сѣ-
„какво истинско лѣчение, то е: че едно динамическо
„страдание въ живия организмъ се унищожавя по единъ
„траенъ начинъ отъ едно по-силно страдание, когато
„последното това, безъ да има сжщото свойство като
„него, му примязва обаче много по начина съ който то
„се проявява“.

Ханеманъ, за да постанови безъ противоречие, че не се касае тукъ за една проста човеческа мислъ, а за единъ *естественъ законъ*, изследва това което може да се случи въ организма когато двѣ болести се посрѣщнатъ. Тѣзи болести може да бждатъ подобни и неподобни.

Ако тѣ са неподобни, три случая може да се представятъ:

I.—Ако ветхата болестъ е по-силна отъ новата, то въ такъвъ случай, новата не зема мѣсто въ тѣлото, тя се отблжснува. По тозъ начинъ е дѣто чумата на Изтокъ не се появява тамъ дѣто сжществува скорбута и охтичавите не ги газятъ епидемическите трѣски.

II.—Ако новата болестъ е по-силна отъ ветхата, то последната временно се пропжда. Келя, напри-мѣръ, спира епилепсиата; но щомъ той изчезне, епилептическия припадокъ пакъ се проявява. Крастата пропжда временно скорбута, тифоза—охтиката, ле-щенката—едрата сипаница; атласката (скарлатината) пресича дѣйствието на ваксината. Тозъ е начина на сичките неподобни болести: по-силната прекратява по-слабата, въ случай че се не сплетятъ и двѣте, нѣщо, което е твърдѣ рѣдко въ силните болести; *но никогѣ тѣ не се цѣрятъ една чрезъ друга.*

Този е начина и реда по когото кожните болести изчезватъ много пкти подъ едно силно разслабително лѣкарство, употребено начесто; щомъ дѣйствието на последното престане, кожните явления пакъ се появяватъ. Единъ епилептически припадокъ

се прекратява за дълго време подъ влиянието на нѣкои котери (нахутени якии); но щомъ тѣ престанатъ отъ да работятъ, припадоците се появяватъ. Каквото и да бѣде лѣкарството, щомъ то произвежда едно неподобно страдателно дѣйствие по-силно отъ болестта, последната се прекратява временно, безъ обаче да бѣде излѣкувана; следствието отъ това лѣчение е изнемощяването на болния. Подобни средства не могатъ да бѣдатъ лѣчителни; тѣ не са освенъ едно временно и нагледно улечение.

III. — Наконецъ, ако двѣте болести са почти отъ еднаква сила, новата зема мѣсто наедно съ ветхата; тѣ си сподѣлятъ органите и сѣставляватъ това, което наричатъ една сплетена (*complicquée*) болестъ. Тѣ не се унищожаватъ, една отъ друга, ни пжкъ се смисатъ въ едно: тѣ иматъ отдѣлно едновременно съществуване. Сифилитическите болести може да сѣществуватъ наедно съ крастата; едрата сипаница съ леценката (*rougeole*). Виждало се е двѣ, даже и три болести да се нахождатъ едновременно въ организма.

Тѣзи са възможните три разменителни начина въ сблѣскването между двѣ неподобни болести. Сбвсѣмъ друго-яче бива тѣлесното положение когато болестите са подобни.

Двѣ болести които си подобаватъ никога взаимно не се отблѣскватъ (I), ни пжкъ временно се прекъсватъ (II), ни, наконецъ, едновременно могатъ да сѣществуватъ и да сѣставляватъ една двойна болестъ (III). Тѣ взаимно се унищожаватъ. По-силната изтрѣбва по-слабата, завладява завладените части отъ другата, която, като по-слаба, изгасва и не намира мощъ за дѣйствие. Тжй, нека земнемъ единъ примѣръ отъ впечатлениата на органическия животъ: образа на една свѣщъ въ оптическата нерва изчезва при зарите на слънцето, което дѣйствува върху очите ни съ една по-силна свѣтлина.

Тукъ не са вече средства временно улечителни, но сжвршено лѣчителни, които се сжобразява-

съ дѣйствителния естественъ ходъ на природата. Ханеманъ излага доволно болести, които естествено са се излѣкували омиопатически. Едрата сипаница лѣчи множество болки, които се отличаватъ съ признаци подобни на нейните; напримѣръ, очеболите, произведени отъ едрата сипаница, се лѣкуватъ чрезъ пресаждане вируса отъ сжщата сипаница. Една слѣпота произведена отъ единъ келевъ зародишъ, се излѣкува чрезъ едрата сипаница. Произведената трѣска отъ пресаждането унищожавя периодическите. Лещенката унищожавя коренно кожните болести. Но тѣзи случайни омиопатически излѣчения са рѣдки въ естеството понеже тѣ не биватъ повечето, освенъ въ твърдѣ малко миазматически болести, които сѣкога се раждатъ подобни на себе си, като крастата, лещенката, едрата сипаница. При сичко туй, тѣзи примѣри са достаточни да поведатъ наблѣдателя да узнае, че, за да противостои нѣкой на разнообразните болести, той трѣба да намѣри навредъ лѣкове такива, чрезъ които, като произведе изкуствено една болестъ подобна на естественната, да я излѣкува. Въ това той ще притежава едно неизменяемо начало, една положително преценителна основа.

По този начинъ само знанието може да бѣде истиненъ помощникъ на природата въ това нейно направление, което дѣйствува не да улекчи и временно подобри, а коренно да излѣчи.

Болестта, каквато и да е, носи въ себе си нѣкакви особни признаци, които не са друго нищо, освенъ едно домогване на организма да се отжрве отъ злите зародиши които го вредатъ. Тѣй, въ една болестъ, трѣската, бжлвоча, дрисака, изпотяването, избилната пикочъ и проч., биватъ повечето критически; много пжти болния, оставенъ само на тѣхъ, преминува по-лесно, отъ колкото да се лѣкува по единъ начинъ несжобразенъ съ природния законъ.

Въ това отношение обикновенната медицина грѣши много дѣто тжрси да потушава само тѣзи при-

наци, което е дало и поводъ на най-знаменитите лѣкари да се произнесатъ противъ своето занятие. Този начинъ лѣчение се нарича отъ нея: лѣчение съ *нотивните*. Единъ боленъ, напримѣръ, има една силна нервическа болка; за да изчезне тая болка ще му се дадатъ нѣкакви наркотически лѣкарства въ значителна доза, дѣто да изтрѣгне нервата и да не чувства. Но това дѣйствиe на лѣкарството, щомъ не е по подобие и изчезне, болката се повръща и дохожда още по-силна. Още единъ примѣръ: вжобще периодическите трѣски се лѣкуватъ отъ сички чрезъ сулфатото; но щомъ то не е по подобие, припадока на трѣската престава, но болния никакъ не се чувствува добръ; нѣколко дена, за да измине силата на лѣкарството,—и трѣската пакъ се появява, даже и по-силна.

Този начинъ на лѣкуване още се отличава по огромните си дози, които се употрѣбляватъ, дози, които много пѣти неволно изпращатъ болните тамъ отъ дѣто тѣрсятъ да ги отжрватъ.

ОТРОВНИТЕ ЗМИИ.

Отровата на нѣкои змии има много лошаи следствия, когато тя попадне вѣрху нѣкои животни или вѣрху човеците; много пѣти случаите биватъ смъртоносни. Не е злѣ, мислимъ, всѣкъ да се запознае колко-годѣ, като какъ дѣйствува отровата и като какъ може да се предвари удара ѝ въ дадени случаи.

Съществуватъ много нѣща, които, преглѣтнати, даже въ количество значително голѣмо, не могатъ да бѣдатъ вредителни, кога инжектирани направо въ кръвта, посредствомъ едно пробождаие, тѣ докарватъ такива смущения въ организма, дѣто по-нѣкога произвеждатъ и смъртъ; отъ това число са и отровите на много буболечки и змии.

Щомъ змийната отрова, чрезъ ухапване, се по-пие и влѣзе въ кръвообращението, което я разнася

по сичките части на тѣлото, запоследва едно отравяне, на което последствиата биватъ лоши споредъ естеството и количеството на попитата отрова.

Това общо отравяне не се произвежда мигновено; нужно е нѣколко време, додѣ се попие отровата. Въ подобенъ случай, додѣто е наскоро, едно отъ близо изгаряне е необходимо; когато е възможно да се извърше, то изтрѣбва отровата тамъ на мѣстото и унищожава всѣка опасностъ; но когато то не е възможно да се извърше на време, трѣбва да се отнесемъ кжмъ кржвта, чрезъ инъекции, за да уборимъ влианието на отровата. Хромическата кислота (*acide chromique*) е сжвършено достатжчна за тая цель споредъ опитите извършени наскоро въ ветеринарното училище въ Алфортъ отъ професоръ Кофмана.

Преминалата година докторъ Албертъ Калметъ, колониаленъ лѣкаръ отъ I класъ, отъ своя страна изучаваше дѣйствието на хлоруродното злато (*chlorure d'or*) върху отровата на Наиа или Кобра Капелъ, змиа отъ най-отровителните която въ Индия, споредъ официални рапорти, ката година изморява около 20,000 души; тжзи отрова, която е силна като трѣскавица, губи си дѣйствието при хлоруродното злато.

Безценните тѣзи откритиа на двамата учени хора сжвършено измѣниха начина на лѣкуването отъ змийно отровно ухапване, понеже употребяваните до сега нѣща не бѣха никакъ силни, освенъ огжня и силните киселини, когато се употребяваха на време и на скоро отъ близо. Тѣзи последните са пакъ полезни, когато нѣма хромическа кислота или хлоруродно злато; за туй ще кажемъ нѣколко думи за тѣхъ.

Най-доброто е огжня, но, когато е нѣкой на ловъ, това средство, да има едно нажежено желѣзо, е невжможно; въ такжвъ случай има нарочно направени клечки изкуствено, които чрезъ едно паличе може да се подпалятъ и да свѣтнатъ тжй както желѣзото; съ тѣхъ се изгаря раната тжй добрѣ, както и съ желѣзото. Опити се направиха върху едно куче, което

бѣше ухапано отъ една усойница по джуната, която като се изгори, кучето можа да следва както и по преди, съ тѣзъ разлика само, че джуната му бѣше малко понадута.

Книжните паличета (кафъ кибритъ), които се намиратъ днесъ навредъ, може да свършатъ сѣщата работа и безъ забава. Всѣкъ може да има въ себе си нѣколко; тѣзи които пушатъ иматъ сѣкога за да си палятъ цигарите въ вѣтроливо време.

Подиръ огня идатъ силните киселини, които сѣщо унищожаватъ отровата; но тѣ биватъ опасни за този, който нѣма никаква опитностъ; още тѣ могатъ да произведатъ чрезъ изгаряне голѣми рани, въ случай че се счути шишето въ джоба на тозъ който го носи.

Финическата кислота, бихлоруродния живакъ (bichlorure de mercure), подвата тентура, сребърния нитратъ (джендемъ тапъ) и амониака иматъ сѣвършено едно ничтожно дѣйствие.

Въ случай на едно ухапване отъ отровителна змиа, човекъ не трѣбва да се страхува отъ болките на изгарянето; въ подобенъ случай мѣстото бива изтрѣпнало отъ отровата и човекъ недосеща почти никакъ; раната нацѣпена съ ножъ и изгорена бива почти безъ болки; примѣръ имаме кучетата, които не догаждатъ никакъ въ подобенъ случай.

Лѣчението чрезъ хромическата кислота или хлоруродното злато има най-голѣмо преимущество въ всѣкъ случай; извършено незабавно, то унищожаватъ мѣстото отровителните свойства; употребено дълго време подиръ ухапването, то наливя още уморителното дѣйствие на отровата. Тѣй ний препорѣчаме тѣхното употребление, което, освенъ това, не обема никаква опасностъ, ни затруднение.

Най-добрия начинъ за употребление са подкожните инъекции чрезъ спрингата Правасъ. Като се напълни съ единъ грамъ дистилирана (преварена) вода, въ която да се размеси единъ сантиграмъ хроми-

ческа кислота, да се направятъ отъ три до четири инжекции около ухапаното мѣсто, като се подвре иглата около единъ сантиметръ подъ кожата и се инжектира една четвъртъ отъ сирингата за сѣки пжтъ.

Разложението на хлоруродното злато е отъ сжщата доза: единъ сантиграмъ за единъ грамъ вода, само че това се употрѣблява въ по-голѣмо количество; инжектиратъ се три или четири пжлни сиринги около раната, т. е. на сѣки пжтъ пжлна сиринга.

РАЗЖИ.

Старостъ.—Искате ли да живѣете до старостъ? То е твжрдѣ просто нѣщо.

Единъ лѣкаръ, който е умрѣлъ на 107 години, преди смжртта си е открилъ тайната на своя дълъгъ животъ.

Забелѣжано е, дѣйствиелно, че магнетическата течностъ бива по силна нощемъ кжмъ северъ отъ колкото денемъ. Главата кжмъ северъ, или кжмъ изтокъ поставена се нахожда въ насоката на магнетическата течностъ, следователно човекъ се нахожда подъ най-доброто условие за да вкуса едно сжвжршенно спокойствие.

Влианието на магнетическата течностъ вжрху човеческото тѣло е отколѣ потвжрдено, и въ 1765 г., докторъ Кларики, отъ Гетингъ, лѣкуваше жбобслието като обржщаше кжмъ северъ лицето на тогози, който страдаше, и го докачаше съ јужния полюсъ на едно магнетисано желѣзо.

Ако да живѣе нѣкой до старостъ е достаточено да си лѣга съ главата кжмъ северъ, това не е никакъ трудно да се извжрше—да се постави кревата кжмъ това направление.
